

Úkol 17

Václav Havel: *Largo desolato* (1984). In V. H., *Largo desolato – Pokoušení – Asanace*. Praha: Artforum, 1990; další vyd. in V. H., Hry. Ed. A. Freimanová. Praha: Lidové noviny, 1992; V. H., Hry. Ed. E. Šormová. Praha: Torst, 1999 (Spisy V. H., sv. 2); V. H., Hry 2. Brno: Větrné mlýny, 2011; V. H., Hry. Ed. L. Jungmannová. Praha: Nadační fond Česká knižnice ÚČLK FF UK – Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i. – Brno: Host (Česká knižnice, sv. 93), 2017, s. 363–433

1. Bára ukazuje přesvědčivě, že Leopoldovi v Havlově hře nikdo nerozumí. Mohli bychom říci něco o tom, zda si mezi sebou rozumí ostatní postavy?

Odovědi, které se sešly na tuto otázku, jsou výborné, v podstatě se shodují, vrství se na sebe, a stojí za to přečíst si je všechny jako společný hlas vycházející z promyšleného porozumění textu. Nemám k tomu žádné doplňující otázky. Navrhuji proto zamyslet se nad tím, zda Havlova hra tedy mj. říká, že jakékoli dorozumění je v našem světě nemožné.

Bára Činčurová

Ostatní postavy si rozumí, co se postojí vůči Leopoldovi týče – snaží se mu pomoci, napravit jej. I scénu, kdy Lucy vyhání z bytu Olbrama a vyčítá mu, že Leopolda obtěžuje v pozdních hodinách a nechá ho trást se zimou, můžeme vnímat jako jakousi výměnu stráží – teď mu budu do duše promlouvat já, ty už můžeš jít. Rozumí si také v tom, že se narodil od Leopolda neizolují v bytě a nežijí ve smyčce. Např. Zuzana a Olda spolu tráví čas mimo domov. Také když Lucy říká Zuzaně, že jí toho chce tolik říct, nemáme pocit, že se tento slibovaný rozhovor bude podobat zacykleným konverzacím Leopoldem o jeho dlouhodobě neměnném stavu. Jediným náznakem neporozumění by mohly být hádky Zuzany s Oldou za prosklenými dveřmi, ale ty jsou vždy tematizovány jen jako možnost, není jasné, zda se dvojice skutečně pře.

O porozumění lze v jistém smyslu mluvit také v případě zdvojených postav – např. Láďové jednájí zcela v souladu, jeden doplňuje a rozvádí promluvy druhého. Na cigarety a alkohol se vždy ptá za jednoho z nich ten druhý, a po příchodu Zuzany dokonce zdraví pouze jeden z nich, jako by byli jedinou osobou. Také Chlapíci jsou ve shodě, doplňují se a není důležité, který z nich pronáší kterou repliku. Spíše než o porozumění se zde jedná až o jakousi identičnost.

Karolína Janečková

Téměř všechny dialogy v *Largo desolato* jsou navázány na postavu Leopolda Kopřivy. Ostatní promluvy probíhají mezi: Zuzanou a Oldou, Zuzanou a Lucy, Lucy a Olbramem. Nejvýrazněji pak vystupuje poněkud absurdní dialog mezi Zuzanou a Lucy. Postavy se obejmou, promlouvají k sobě vřelým, přátelským tónem, projevují zájem o konverzaci mezi sebou. Celý krátký dialog působí velice familiárně. Fakt, že jde o rozhovor mezi Leopoldovou manželkou a milenkou, pak tuto vzájemnou náklonost narušuje. O vztahu Zuzany a Oldy není zřejmé nic. Jejich jediný dialog čítá pouze otázku týkající se Leopoldova stavu a odpověď: „*Jak mu je?*“ – „*Jako obvykle.*“ I promluva mezi Lucy a Olbramem se týká osoby Leopolda: „*Nevidíš, že mu je zima?*“

Dialogů mezi ostatními postavami je málo a jsou velmi krátké, nelze z nich zjistit, zda si mezi sebou rozumí.

Marie Kolaříková

Připadá mi, že o vzájemném porozumění mezi všemi kromě Leopolda toho lze říct jen velmi málo, jelikož spolu v zobrazeném ději vůbec nemluví. „*Largo Desolato*“ je hra, která vypráví o Leopoldově interakci s druhými, dialogy, které jsou v ní vedeny, jsou mezi protagonistou a lidmi, kteří si s ním přišli z nějakého důvodu promluvit. Rozhovory, do kterých není Leopold zapojen, jsou omezeny na momenty nezávazné zdvořilá konverzace, které tyto postavy vedou, když se náhodou v Leopoldově bytě potkají (například když se Lucy a Zuzana potkají ve třetím obraze ve chvíli, kdy první přichází

a druhá odchází, a vedou krátký rozhovor, který se skládá z pozdravu a výměny základních informací o Zuzaniných plánech na večer). Výjimkou z této absence komunikace jsou momenty, kdy na scénu přichází párové postava, tj. Láďové a Chlapíci, kteří si spolu rozumí tak, až jim chybí individualita a jsou od sebe neoddělitelní.

Cecylia Linková

Postavy ve hře si jistě rozumí alespoň v rovině čistě lexikálně-sémantické, když totiž někdo mluví o „nich“ nebo o tom místě „tam“, všichni vědí, kdo a co je tím přesně myšleno. Jistě si nějak rozumí (teď už i hlouběji) postavy Prvního a Druhého chlapíka, protože když mluví k Leopoldovi, vzájemně se doplňují, a to tak moc, že se jejich promluva stává jednou společnou, mají společný cíl, v této oblasti nejspíš i podobné názory, pak i společnou řeč – tedy si rozumějí. Podobně je to s oběma Ládi. Jinak na sebe postavy bez Leopolda příliš nereagují, a tak čtenář (popř. divák) moc nemůže nahlédnout jejich vztahy a vzájemné porozumění. Ale Láďové i Olbram k němu často mluví jménem nějakých jiných „jich“ resp. „nás“, kteří si tam někde vně bytu rozumějí minimálně co do svých nároků na Leopolda, v tom si vlastně rozumí snad všechny postavy.

Barbora Sádovská

Budeme-li se držet striktně toho, co nám text bez hlubšího bádání nabízí, odpověď de facto neexistuje, protože jen málokdy se spolu ostatní postavy baví, a vlastně nikdy neřeší vůbec nic důležitého, v čem by měly příležitost si rozumět. Na druhou stranu se nabízí čtení, o kterém Bára v referátu psala – a sice že se jedná o jeden jediný hlas, hlas Leopoldův. V takovém případě se dá odpovědět ano i ne. Ano, postavy si rozumí, protože zastávají jednu a tutéž představu. Pokud přistoupíme na výklad, že se jedná o ztělesnění Leopoldovy noční můry, nemají postavy ani jinou šanci než si rozumět, protože jsou hnány stejnou motivací a stojí proti Leopoldovi. Zároveň si ale nerozumí, protože pokud jsou noční můrou, pak nejenže neexistují, a tudíž si nemohou rozumět, ale důležitější pro jejich vzájemnou interakci je fakt, že jsou to postavy zaměnitelné, což dokazují i záměny replik na konci pátého obrazu.

Mám jen dílčí technickou poznámku: Výklad postav jako ztělesnění Leopoldovy noční můry je metaforický a jako s takovým pak není třeba dál pracovat ve směru: „...pokud jsou noční můrou, pak nejenže neexistují...“ Je to shrnující pojmenování dějového ovzduší hry.

2. Lze v Leopoldových replikách nalézt nějaký mechanismus, jímž vyjadřuje souhlas a nesouhlas (a liší se ty dva mody vůbec nějak)?

„Na první pohled by se zdálo, že“ (1999: 692) nějaký mechanismus v Leopoldových odpovědích na zjišťovací otázky nalézt lze, ale je tomu tak doopravdy?

V prvních obrazech lze pozorovat, jak jsou většinou Leopoldovy odpovědi na zjišťovací otázky záměrně formulovány tak, aby sdělily více než pouhé ano nebo ne, a jak Leopold reaguje negativně i v případech, kdy je odpověď výsledně pozitivní –

Leopold: Sehnalas nějaké maso?

Zuzana: Játra –

Leopold: Není možná! (693)

Jde veskrze o to, že z Leopoldových pesimistických odpovědí vyzařuje strach z JEJICH příchodu, strach opustit byt, strach ze života.

Výjimkou z pravidla je odpověď „Jo – jistě –“ hned na první straně třetího obrazu a poté znovu i na straně 733.

S Leopoldovou replikou „Dost!“ na konci pátého obrazu však přichází i zlom v jeho životě – tam, kde dříve na otázku psaní odpovídal „Chtěl jsem, ale nešlo to. Nebylo mi dobře –“, nyní odpovídá „Snažím se –“, tam, kde dříve začínal odpovědi slabikou *ne-*, nyní říká *ano*. Jako by do něj Markéta vlila nový život.

Lze tedy říci, že v prvních pěti obrazech, respektive v třetím až pátém, lze nalézt mechanismus, který nerozlišuje souhlas a nesouhlas a který je celkově laděn negativně, naproti tomu v šestém obraze je tendence odpovídat *ne-* zavržena a nahrazena reakcemi kladnými, proto se v textu nenachází mechanismus jeden, ale dva.

Pokud přijmeme váš postřeh o dvou mechanismech Leopoldových odpovědí, je třeba se ptát dále, zda taková změna otevírá postavě prostor k odlišnému jednání. Co myslíte? (Jen v závorce formuluji dílčí pochybnost: Leopoldovu odpověď „Není možná!“ na Zuzanin úspěšný nákup jater bych nevnímal jako projev pesimismu nebo dokonce strachu, nýbrž jako nevěřící úžas nad tím, že se něco nakoupit podařilo.)

Tereza Tomková

Mezi souhlasem a nesouhlasem v Leopoldových replikách nalezneme nějaký mechanismus jen výjimečně, jelikož Leopold jako by se vyhýbal přímým odpovědím.

Můžeme najít tři mechanismy jeho odpovědí. První z nich můžeme sledovat v této ukázce ze strany 11 (1999: 695), Leopold na otázky odpovídá otázkami, neposkytuje žádné skutečné odpovědi: „OLDA: Proč se nejdeš někdy projít ven? LEOPOLD: Zbláznil ses? Jít ven? OLDA: A proč ne? LEOPOLD: A být po celou dobu nervózní, že nevím, co se tady děje?“

Druhým mechanismem jsou odpovědi neurčité, nejde z nich určit, zda je odpověď Leopolda kladná, či záporná, postavy si jej přeberou dle vlastní chuti, například jako v ukázce ze strany 12 (1999: 695): „DRUHÝ LÁĎA: Můžeme dál? LEOPOLD: Prosím –“

Třetím jsou pak ne zcela jisté odpovědi, které jsou souhlasné, ale Leopold jako by si jimi nebyl úplně jistý: „PRVNÍ LÁĎA: Může se u vás kouřit? LEOPOLD: Ano – jistě –“ (1999: 696).

Nejčastějším mechanismem odpovědí na repliky ostatních postav v promluvách Leopolda je mechanismus odpovědi otázkou. Obecně bych řekla, že mechanismy Leopoldových odpovědí odpovídají jeho stavu a psychickému rozpoložení.

Výborná odpověď, a to jak v postižení základních poloh odpovědí (v prostředním případě si nejsem jist, jestli je příklad zvolen adekvátně), tak především v tom, že Leopold se především veškerým reakcím vyhýbá. Jak byste interpretovala poslední scénickou poznámku šestého obrazu (1999: 758)?

3. Marie říká, že „hlavním zdrojem nátlaku na Leopolda není ve hře stát či policie, ale jsou jím jeho přátelé“ atd. – Je ve světě Havlovy hry mezi tím takový rozdíl?

Adéla Bílková

Řekla bych, že mezi tím velký rozdíl není. Přátelé i policie na Leopolda vyvíjejí tlak, něco po něm chtějí. Jak přátelé, tak policisté po něm vyžadují, aby přešel z pasivního postavení do aktivního, aby něco vykonal. Je zde i zaměnitelnost pojmenování přátel – první, druhý (Láďa) a policistů/státu první druhý (chlapek, muž). Když někdo klepe, Leopold se vyděsí pokaždé, ať se jedná o přátele, či ne. Už očekává výslech i přemlouvání a je jedno, zda od přátel (Láďů), nebo neznámých mužů (policistů).

Výborně. Ale: jsou Láďové „přátelé“? A jsou policisté nějak identifikovatelní jako policisté?

Denisa Hyšplerová

Ve hře *Largo Desolato* nejsou postavy explicitně rozděleny na hodné a zlé. Sám hlavní „hrdina“ disident Leopold Kopřiva nelze být charakterizován jako postava čistě kladná. Všechny postavy v této groteskní hře jsou svým způsobem paradoxní a absurdní. Leopold je na jedné straně považován za hrdinu, ale tato role mu byla připsána proti jeho vlastní vůli. Na druhé straně je však také zbabělcem, jenž není ochotný zachránit sám sebe, svou identitu. Je chudákem, ale taktéž strůjcem pocitů, které z něj tuto nešťastnou postavu dělají. Přátelé Leopolda se tak moc neliší od příslušníků státní policie. Vyvolávají na něj nátlak, manipulují s ním a neberou v potaz jeho citové

rozpoložení. Tyto skutky však nejsou konané záměrně, což hru činí o to více ironickou. Přehnaná péče, náklonost a láska jsou zde spíše na škodu než k užitku.

Kvůli čemu je vlastně Leopold považován za hrdinu? Z čeho vycházíte, když říkáte, že Leopold není ochoten zachránit sám sebe?

Marie Zoe Jalová

Co se týče postav z vnějšího prostředí, a ne z Leopoldova blízkého okruhu, rozdíl mezi „přáteli“ a „státem“ se opravdu stírá, což čtenář názorně vidí při výstupu prvního a druhého Ládi a prvního a druhého chlapíka. Formálně jsou jejich promluvy v podstatě identické, po obsahové stránce téměř také, neboť oba páry se snaží Leopolda do něčeho natlačit. V první chvíli bez znalosti dalšího kontextu může čtenáři připadat, že Láďové jsou nenápadní vyzvědači státního režimu, až později se vyjeví, že se skutečně jedná o Leopoldovy obdivovatele, ale ani to nemůžeme vědět s naprostou jistotou. Co se týče Leopoldovy rodiny a přátel, čtenář zde nepatrný rozdíl vnímat může, zejména však kvůli předpokladu, že lidé z jeho vnitřního kruhu dle jejich chování nebudou chtít Leopolda zradit a záměrně mu uškodit, na rozdíl od státu. Neznamená to však, že mu neškodí podvědomě, a že se mu skrz jejich na oko dobře míněné rady či projevy neodcizují.

To je výborné pozorování. O co se opíráte, když říkáte, že Leopoldovi blízcí nebudou chtít zradit a škodit, „na rozdíl od státu“?

Karolína Jauernigová

Řekla bych, že v tom takový rozdíl z hlediska nátlaku není. Ač je forma nátlaku z obou stran rozdílná, v obou případech se jedná o nátlak, který stírá Leopoldovu identitu. S nátlakem policie se Leopold v průběhu hry smiřuje a je de facto připraven na další vývoj situace. Ovšem nátlak přátel je pro Leopolda nový a teprve se s ním vypořádává. Můžeme na to pohlížet i z hlediska toho, že oba nátlaky po něm vyžadují něco, o čem on sám přesvědčen není. Kontrastně z hlediska toho, že je Leopold nazýván intelektuálem, působí repliky pojednávající o tom, že názor, jaký mají jeho známí a přátelé, je názorem širším, konkrétně jde o názor mnoha „obyčejných“ lidí. Jeho známí a přátelé však za něj situaci vyřešit nemohou, ale stačilo by, kdyby jej „pouze“ pochopili, k čemuž však nedochází a staví jej do role, kdy o tom, co udělá, rozhodují oni místo něj.

Líbí se mi, že říkáte, že ty rozdíly v zásadě neexistují. Nerozumím však pasáži: „Můžeme na to pohlížet i z hlediska toho, že oba nátlaky po něm vyžadují něco, o čem on sám přesvědčen není. Kontrastně z hlediska toho, že je Leopold nazýván intelektuálem, působí repliky pojednávající o tom, že názor, jaký mají jeho známí a přátelé, je názorem širším, konkrétně jde o názor mnoha „obyčejných“ lidí.“ – Připravte si prosím nějaké vysvětlení nebo odlišnou, srozumitelnější formulaci.

Karolína Kýčková

Myslím, že nakonec mezi tím takový rozdíl není. Ať už se jedná o policii, či Leopoldovy přátele, jsou to postavy, které na Leopolda stejnou měrou vyvíjejí nesnesitelný tlak, a tím ho uvádí do zoufalství, deprese a krize vlastní identity. Každý (policie i jeho přátelé vlastně stejně) od něj něco očekává, neustále jsou mu připomínány jeho závazky, čelí různému obviňování ze všech stran, že už je nakonec jedno, kdo na něj vyvíjí tlak, protože je všude. Olbram do něj často rýpe, že nevypadá dobře, v podstatě mu naznačuje, že se z něj stává troska, prohlubuje jeho krizi identity („jako bys sebe jen hrál“), připomíná mu, jaký by měl být a jakého ho oni potřebují mít. Markéta a Lucy od něj očekávají nějaký projev lásky. Lucy má pocit, že je jí něco dlužen, Markéta ho obviňuje, že se snaží utéct od svých problémů a z vlastního života. Zuzaniny neustálé otázky připomínají policejní výslech, z něčeho ho podezřívá, stále mu něco vytýká a dává najevo své zklamání jeho osobou. Nátlak ze všech stran splývá v jeden a Leopold už ho nakonec nemůže vydržet.

Výborně. Je v textu hry něco, na co bychom mohli ukázat jako na důvod takového nátlaku, ať už pochází od Leopoldových nejbližších, či od úřadu? Nebo je hra napsána tak, že tam takový důvod přímo uváděn není a je prostě předpokládán?

Anna Pohlová

Myslím, že zde není kladen tak velký důraz na to, kdo je hlavním zdrojem nátlaku, tedy jestli přátelé, či stát. Dle mého je nejdůležitější, že jsou to všichni, kteří nějak vystupují v Leopoldově životě, z čehož pramení to, že se Leopold *ocitá v opozici vůči všem a tento nátlak na něj působí ze všech stran.*

Pokud bychom se snažili dobrat motivace těch, co nátlak vytvářejí, pak ano, myslím, že bychom zde našli rozdíl. Leopoldovi přátelé a obdivovatelé to s tím myslí dobře, jak poznamenává i Bára ve svém referátu: „*Havel nazývá Largo desolato hrou, o tragické nemožnosti, aby si porozuměli i lidé, kteří to navzájem myslí se sebou dobře.*“ U Chlapíků (státu či policie) bychom takovouto motivaci ve prospěch Leopolda hledali těžko.

Ve výsledku ale nejde o tolik o to, jak to postavy s Leopoldem myslí. To dobře ukazuje konec pátého obrazu, kde máme někde uprostřed Leopolda, který už ani nemá žádné repliky, a jeho blízcí, kteří „to s ním přece myslí dobře“, vykřikují své repliky z předchozích situací nějakého nepochopení, či si dokonce půjčují repliky cizí.

Slovní obrat, který citujete z Bářina referátu, používáte v doslovném významu. Co by pro interpretaci hry znamenalo, kdybychom význam úsloví „myslím to s tebou dobře“ doslova nebrali?

4. Mariin referát se věnuje jako základnímu strukturnímu rysy hry opakování. Pozorujete ve výstavbě Larga nějaké další principy?

Adéla Houbová

I když se asi nejedná přímo o výstavbový princip, nejvíce mě z užitých postupů zaujalo paradoxní vyznění všech situací i samotných postav. Nikomu ve hře není přisuzována ani kladná, ani záporná funkce, a to včetně hlavní postavy Leopolda. Všichni jako by v průběhu „měnili barvy“, jejich počínání působí rozporuplně a jako čtenář jsem nevěděla, jestli mám mít postavu ráda, anebo nikoli. Stejně tak nejasné se zdají být vztahy všech postav i jejich rozhovory. Jako by postavy odbíhaly k vedlejším tématům a nemohly se sladit, jako by ani postavy samotné nevěděly, kým jsou, co chtějí říct a jaký mají mezi sebou vztah. Celé dílo tak působí nejasně, rozpolceně, paradoxně.

I když to není přímá odpověď na otázku, je to citlivé pozorování, včetně toho, že jste si sama vědoma, že reagujete asi trochu na něco jiného. – Mohli bychom nicméně říci, že jeden ze stavebních principů hry je měňavé nebo nestálé jednání postav? A pokud ano, pak všech, nebo jen některých?

Kateřina Staňková

Kromě výrazného principu opakování se v díle ještě uplatňuje hojné užívání jednoduchých vět v kontrastu ke složitějším souvětím. Velkou část výpovědí postav tvoří právě věty jednoduché, krátké průpovědi, či jednoslovná oslovení. Oproti nim v textu stojí souvětí, kterých se zde vyskytuje o něco méně. Dalším stavebním rysem hry je množství tázacích, zvolacích a rozkazovacích vět. Postavy se (nejen Leopolda) téměř pořád na něco ptají, něco vykřikují apod.

To jsou výborné postřehy. Když byste se podívala na Havlovy hry z osmdesátých let 20. století z tohoto hlediska, je Largo desolato výjimečné?